

Milan Kundera

**Nereikšmingumo
šventė**

baltos lankos

Milan Kundera

Nereikšmingumo šventė

romanas

Iš prancūzų kalbos vertė Goda Bulybenko

baltos lankos

Pirma dalis

HEROJAI PRISISTATO

Alenas medituoja apie bambą

Buvo birželio mėnuo, rytinė saulė niro iš po debesų, o Alenas lėtai slinko Paryžiaus gatve. Jis atidžiai nužiūrino merginas, kurios kaip viena demonstravo apnuogintą bambą tarp itin pažeminto juosmens kelnių ir itin trumpos palaidinės. Buvo sužavėtas. Sužavėtas ir netgi sutrikęs: atrodė, tarsi jų gundymo galia būtų sutelkta nebe jų šlaunyse, sėdmenyse ar krūtyse, o toje apvalioje skylutėje kūno centre.

Tai privertė jį susimąstyti: jei vyras (ar kuri nors epocha) regi moteriškos gundymo galios centrą šlaunyse, kaip aprašyti ir apibūdinti tokios erotinės orientacijos savitumą? Greitomis sumetė atsakymą: šlaunų ilgis yra metaforiškas

kelionės, ilgos ir kerinčios (dėl to šlaunys turi būti ilgos), kuri veda prie erotinio išsipildymo, įvaizdis. Iš tiesų, tarė sau Alenas, net ir per pačią sueitį šlaunų ilgis suteikia moteriai romantiškos nepasiekiamumo magijos.

Jei vyras (ar epocha) regi moteriškos gundymo galios centrą sėdmenyse, kaip aprašyti ir apibūdinti tokios erotinės orientacijos savitumą? Greitomis sumetė atsakymą: brutalumas, džiaugsmas, trumpiausias kelias iki tikslo, tikslas dar labiau jaudinantis, nes dvigubas.

Jei vyras (ar epocha) regi moteriškos gundymo galios centrą krūtyse, kaip aprašyti ir apibūdinti tokios erotinės orientacijos savitumą? Greitomis sumetė atsakymą: moters pašventinimas, Mergelė Marija, žindanti Jėzų, vyriškoji lytis atsiklaupusi priešais kilniąją moteriškosios lyties misiją.

Bet kaip apibūdinti vyro (ar epochos) erotizmą, kuris regi moterišką gundymo galią sutelktą kūno centre, bamboje?

Ramonas vaikštinėja Liuksemburgo sode

Maždaug tuo pat metu, kai Alenas mąstė apie įvairius moteriško gundymo šaltinius, Ramonas atsidūrė prie muziejaus, stovinčio Liuksemburgo sodo pašonėje, kuriame

jau daugiau nei mėnesį buvo eksponuojami Šagalo paveikslai. Norėjo juos pamatyti, tačiau jau iš anksto žinojo, kad nerastų jėgų savanoriškai tapti begalinės eilės, kuri lėtai artėjo prie kasų, dalimi. Nužvelgė žmones nuobodulio surakintais veidais, pabandė įsivaizduoti sales, kuriose jų kūnai ir šnekos užgožtų paveikslus, po minutėlės apsisuko ir patraukė alėja per parką.

Čia dvelkė malonesnė atmosfera. Žmogiškosios padermės atstovų buvo mažiau, ir jie atrodė laisvesni: kai kurie bėgiojo, ir ne todėl, kad kur nors skubėtų, o todėl, kad jiems patiko bėgioti; kai kurie vaikštinėjo valgydami ledus; ant pievelės kažkurios Rytų mokyklos mokiniai darė keistus lėtus judesius; toliau, išsidėsčiusios milžinišku ratu, stovėjo didelės baltos Prancūzijos karalienių statulos, o dar toliau, ant pievelės tarp medžių, visomis parko kryptimis – poetų, tapytojų, mokslininkų skulptūros. Ramonas sustojo priešais įdegusį patrauklų paauglį, nuogą po savo trumpais šortais, kuris pardavinėjo kaukes, vaizduojančias Balzaką, Berliožą, Hugo, Diumą. Ramonas nesusiturėjo nenusišypsojęs ir tęsė savo pasivaikščiojimą tame genijų sode. Šie, kuklūs, apsupti mandagaus vaikštinėtojų abejingumo, turėjo jaustis maloniai išlaisvinti: niekas nesustodavo įsižiūrėti į jų veidus ar perskaityti užrašų ant pjedestalų. Ramonas kvėpavo šiuo abejingumu kaip paguodžiančia ramybe. Pamažu jo veidu nusidriekė plati, bemaž laiminga šypsena.

Vis dėlto vėžio nebus

Maždaug tuo pat metu, kai Ramonas buvo beapsisprendžias neiti į Šagalo parodą ir pasirinkti pasivaikščiojimą po parką, D'Ardelo lipo laiptais, kurie vedė į daktaro kabinetą. Tą dieną buvo lygiai trys savaitės iki jo gimtadienio. Jau prieš daugybę metų jis ėmė jų, gimtadienių, nekęsti. Dėl kartu su jais prabėgančių metų skaičiaus. Vis dėlto jų neišsižadėjo, nes malonumas dėl jam skiriamo dėmesio nusverdavo senėjimo gėdos jausmą. Ką jau kalbėti apie tai, kad ši kartą vizitas pas daktarą šventei suteikė naują atspalvį. Nes būtent šiandien jis turėjo sužinoti visų tyrimų, iš kurių paaiškės, ar įtartini simptomai, pasirodę jo kūne, reiškia vėžį, ar ne, rezultatus. Įžengė į laukiamąjį kartodamas sau drebančiu balsu, kad po trijų savaičių švęs savo tokį tolimą gimimą ir kartu savo tokią artimą mirtį, – kad švęs dvigubą šventę.

Bet vos pamatęs besišypsantį daktaro veidą suprato, kad mirtis atšaukė savo dalyvavimą šventėje. Daktaras jam broliškai paspaudė ranką. Ašarų pilnomis akimis, D'Ardelo neįstengė pratarti nė žodžio.

Daktaro kabinetas buvo Observatorijos prospekte, maždaug du šimtai metrų nuo Liuksemburgo sodo. Kadangi D'Ardelo gyveno gatvelėje iš kitos parko pusės, jis patraukė atgal per parką. Pasivaikščiojimas tarp žalumos

sugražino jam gerą, kone lengvabūdišką nuotaiką, ypač kai ėjo pro dideliu ratu išsidėsčiusias buvusių Prancūzijos karalienių statulas, iškaltas iš balto marmuro visu ūgiu, didingomis pozomis, kurios visos jam atrodė juokingos, bent jau linksmos, tarsi tos damos norėtų džiaugsmo šūksniais palydėti jo ką tik sužinotą naujieną. Nepajėgdamas susivaldyti, jis porą kartų jas pasveikino pakeldamas ranką ir prapliupo kvatotis.

Paslaptingas sunkios ligos žavesys

Būtent kažkur ten, šalia marmurinių Prancūzijos karalienių, Ramonas sutiko D'Ardele, iki praėjusių metų savo kolegą institute, kurio pavadinimas mūsų nedomina. Jie sustojo vienas priešais kitą ir po įprastinių pasisveikinimo frazių D'Ardele keistai susijaudinusi balsu ėmė pasakoti:

– Mielas drauge, ar jūs pažįstate ponią Frank? Prieš dvi dienas mirė jos mylimasis.

Jis padarė pauzę, o Ramono atmintyje iškilo gražus žymios moters, kurią jis pažinojo tik iš nuotraukų, veidas.

– Labai skausminga agonija, – kalbėjo toliau D'Ardele. – Ji visą laiką nesitraukė nuo jo. Ak, kiek ji kentėjo!

Sužavėtas Ramonas žvelgė į džiaugsmingą veidą, kuris jam pasakojo gedulingą istoriją.

– Tik pamanykite, dar tą pačią dieną, kai paryčiais laikė mirštantįjį savo glėbyje, vakarieniavo su manimi ir keletu draugų ir – nepatikėsite – buvo kone linksma! Aš ja žavėjausi! Kiek stiprybės! Kiek meilės gyvenimui! Vis dar paraudusiomis nuo ašarų akimis, ji juokėsi! Ir vis dėlto mes visi žinojome, kaip jinai jį mylėjo! Kiek ji patyrė kančios! Ta moteris yra stiprybės įsikūnijimas!

Lygiai taip pat, kaip ir prieš ketvirtį valandos pas daktarą, D’Ardelo akyse sublizgo ašaros. Nes, kalbėdamas apie ponios Frank dvasinę stiprybę, jis iš tiesų galvojo apie save patį. Juk ar jis taip pat nepraleido viso mėnesio mirties akivaizdoje? Argi jo charakterio stiprybei taip pat neteko patirti sunkaus išbandymo? Nors dabar tebuvo tik prisiminimas, vėžys liko su juo kaip lemputės švieselė, kuri paslaptinai jį kerėjo. Tačiau jam pavyko užgniaužti jausmus ir pereiti prie buitishkesnio tono:

– Beje, jei aš neklystu, jūs pažįstate kažką, kas gali suorganizuoti kokteilių vakarėlį, pasirūpinti maistu ir visu kituo.

– Taip, iš tikrųjų, – tarė Ramonas.

O D’Ardelo:

– Surengsiu nedidelę savo gimtadienio šventę.

Po jaudinamų žodžių apie žymiąją Frank lengvas pas-
kutinės frazės tonas leido Ramonui nusišypsoti.

– Matau, kad jūs pats gyvenate smagiai.

Keista. Ši frazė nepatiko D’Ardelo. Tarsi tas pernelyg
lengvas tonas būtų galėjęs sunaikinti išskirtinį jo geros
nuotaikos, magiškai paženklintos atmintyje likusios mir-
ties patosu, grožį.

– Taip, – tarė jis, – viskas gerai. – O vėliau, po pauzės
pidūrė: – Nors...

Jis padarė dar vieną pauzę, o tada:

– Žinote, aš ką tik buvau pas savo daktarą.

Pašnekovo veide pasirodęs sumišimas jam patiko. Jis
pratęsė tylos akimirką taip, kad Ramonui nieko kito ne-
liko, tik paklausti:

– Na ir? Kas nors negerai?

– Taip.

D’Ardelo vėl nutilo, ir Ramonui vėl nieko kito ne-
liko, tik paklausti:

– Ką jums pasakė daktaras?

Būtent šią akimirką D’Ardelo pamatė Ramono akyse
kaip veidrodyje savo veidą: jau pagyvenusio žmogaus
veidą, tačiau vis dar gražų, pažymėtą liūdesio, nuo kurio
jis atrodė dar patrauklesnis. Jis sau tarė, kad tas gražus
liūdnas vyras netrukus švęs savo gimtadienį, ir jo gal-
voje vėl iškilo idėja, kurią jis puoselėjo prieš vizitą pas

daktarą, – užburianti dvigubos šventės, skirtos gimimui ir mirčiai, idėja. Jis toliau save stebėjo Ramono akyse, o paskui labai ramiu ir švelniu balsu tarė:

– Vėžys...

Ramonas kažką suvebleno ir nevėkšliškai, broliškai palietė D'Ardelo ranką.

– Betgi tai pagydoma...

– Deja, per vėlu. Bet pamirškite, ką jums pasakiau, niekam apie tai nepasakokite ir verčiau pasirūpinkite mano kokteilių vakarėliu. Reikia gyventi toliau! – tarė D'Ardelo ir prieš nueidamas kilstelėjo ranką, ir tas kuklus, kone drovus atsisveikinimo judesys įgavo netikėto žavesio, kuris sujaudino Ramoną.

*Nepaaiškinamas melas,
nepaaiškinamas juokas*

Dviejų buvusių kolegų susitikimas baigėsi tuo gražiu judesiu. Tačiau negaliu išvengti vieno klausimo: kodėl D'Ardelo sumelavo?

Šį klausimą sau tuoj pat uždavė ir pats D'Ardelo, ir jis taip pat negalėjo į jį atsakyti. Ne, jis nesigėdijo dėl to, kad sumelavo. Jam nedavė ramybės, kad nepavyksta

suvokti savo melo priežasties. Paprastai meluojame norėdami ką nors apgauti ir iš to išpešti kokios nors naudos. Bet ką gi galima laimėti išsigalvojant vėžį? Keista, tačiau galvodamas apie savo melagystės beprasmiškumą jis negalėjo liautis juokėsis. O šis juokas taip pat jam buvo nepaaiškinamas. Kodėl jis juokėsi? Ar jam jo poelgis atrodė juokingas? Ne. Humoro jausmas nebuvo jo stiprioji pusė. Paprasčiausiai, nežinia kodėl, tariamas vėžys jam kėlė ūpą. Jis traukė toliau savo keliu ir vis juokėsi. Juokėsi ir džiaugėsi savo gera nuotaika.

Ramonas aplanko Šarlį

Praėjus valandai po susitikimo su D'Ardelo, Ramonas jau buvo pas Šarlį.

– Atnešiau tau dovanų kokteilių vakarėlių, – tarė jis.

– Šaunuolis! Šiomet jų mums tikrai prireiks, – pasakė Šarlis kviesdamas savo draugą prisėsti priešais jį prie žemo staliuko.

– Dovana tau. Ir Kalibanui. Beje, kur jis?

– Kurgi jis gali daugiau būti? Namie, su žmona.

– Bet aš tikiuosi, kad kokteilius dar rengiate kartu.

– Žinoma. Teatrams į jį vis dar nusišpjaut.

Ramonas pastebėjo ant stalo gulinčią ganą storą knygą. Pasilenkė, ir jam nepavyko nuslėpti nuostabos: Nikitos Chruščiovo *Prisiminimai*. Kodėl?

– Man juos davė mūsų mokytojas.

– Bet ką juose rado įdomaus tas mūsų mokytojas?

– Jis pabraukė man keletą pastraipų. Tai, ką perskaičiau, buvo ganėtinai linksma.

– Linksma?

– Istorija apie dvidešimt keturias kurapkas.

– Ką tokias?

– Dvidešimt keturias kurapkas. Tu nežinai šios istorijos? O juk nuo jos prasidėjo didžioji pasaulio pertvarka!

– Didžioji pasaulio pertvarka? Ar neperdedi?

– Neperdedu. Bet pasakyk man, kokį kokteilių vakarėlį turi galvoje ir pas ką?

Ramonas jam paaiškino, ir Šarlis paklausė:

– O kas per vienas tas D’Ardelo? Kvailys kaip ir visi mano klientai?

– Žinoma.

– Kokio pobūdžio jo kvailumas?

– Kokio pobūdžio jo kvailumas... – pakartojo Ramonas susimąstęs. O tada: – Pažįsti Kvakveliką?

*Ramono paskaita apie
nepaprastumą ir nereikšmingumą*

– Mano senas draugas Kvakvelikas, – kalbėjo Ramonas, – yra vienas iš didžiausių suvedžiotojų, kokius man teko sutikti. Kartą dalyvavau vakarėlyje, kuriame buvo jie abu, D’Ardelo ir jis. Jie vienas kito nepažinojo. Tik per atsitiktinumą atsidūrė tame pačiame žmonių knibždančiame salone, ir D’Ardelo tikriausiai net nepastebėjo mano draugo. Ten buvo daug labai gražių moterų, o D’Ardelo dėl jų eina iš proto. Padarytų bet ką, kad tik jos atkreiptų į jį dėmesį. Tą vakarą iš jo lūpų pasipylė tikri sąmojo fejerverkai.

– Įžūlūs?

– Anaip tol. Net jo juokeliai visada yra padorūs, optimistiški, korektiški, bet tuo pat metu taip elegantiškai suformuluoti, suraityti, sunkiai suprantami, kad patraukia dėmesį, tačiau ne iš karto sulaukia reakcijos. Reikia luktelėti tris ar keturias sekundes, kol jis pats ima kvatotis, tada pakentėti dar kelias sekundes, kol prasmę pagauna ir aplinkiniai ir mandagiai prie jo prisideda. Tuo momentu, kai visi pradeda juoktis – malonėk įvertinti tokį rafinuo-tumą! – jis surimtėja, abejingu, kone nuobodžiaujančiu veidu stebi kitus ir slapčia, pasipūtėliškai mėgaujasi jų juoku. O Kvakvelikas elgiasi visiškai priešingai. Ne, jis

nėra tylenis. Kai yra apsuptas žmonių, nuolatos kažką murma tuo savo balseliu, kuris labiau švilpia, nei kalba, tačiau tai, ką jis sako, niekada nepatraukia kitų dėmesio.

Šarlis nusijuokė.

– Nesijuok. Kalbėti taip, kad nepatrauktum dėmesio, juk nėra lengva! Nuolat ką nors sakyti ir, nepaisant to, likti neišgirstam – tai virtuoziško klausimas!

– Šio virtuoziško prasmę man sunku pagauti.

– Tyla patraukia dėmesį. Ji gali daryti įspūdį. Paversti tave paslaptingu. Arba įtartinu. O būtent to Kvakvelikas ir nori išvengti. Kaip per tą vakarėlį, apie kurį tau pasakoju. Ten buvo įstabi moteris, kuri sužavėjo D’Ardelo. Kartkartėmis Kvakvelikas užkalbindavo ją pasakydamas kokią nors banalią, dėmesio nevertą, kvailą pastabą, bet juo malonesnę, kad nereikalavo jokio protingo atsakymo, jokio sąmojingumo. Po kurio laiko pastebiu, kad Kvakvelikas dinga. Susidomėjęs stebiu ponią. D’Ardelo buvo ką tik suskėlęs vieną iš savo juokelių, penkios sekundės tylos, tada jis ėmė kvatotis, o po dar trijų sekundžių ir visi kiti pasekė jo pavyzdžiu. Tą akimirką, prisidengdama juoko širma, moteris patraukė tiesiai prie durų. D’Ardelo, pamalonintas reakcijos, kurios sulaukė jo juokeliai, toliau mėtėsi rafinuotais sąmojais. Tik šiek tiek vėliau jis pastebėjo, kad gražuolės nebėra. O kadangi nieko nežinojo apie tokį Kvakveliką, negalėjo paaiškinti

jos dingimo. Jis nieko nesuprato ir iki šios dienos nesupranta nereikšmingumo vertės. Štai mano atsakymas į tavo klausimą apie D'Ardelo kvailumo pobūdį.

– Nenaudinga būti nepaprastam, taip, suprantu.

– Daugiau nei nenaudinga. Žalinga. Kai koks nepaprastas tipas siekia suvilioti moterį, šiai susidaro įspūdis, kad jai reikia rungtis. Ji taip pat jaučiasi privalanti sužibėti. Neatsiduoti nepasipriešinusi. O nereikšmingumas ją išlaisvina. Atleidžia nuo atsargumo priemonių. Nereikalauja jokio sąmojingumo. Padaro ją nerūpestingą, ir taip ji tampa prieinamesnė. Na, bet tai praleiskime. D'Ardelo atveju susidursi ne su nereikšmingu tipu, o su Narcizu. Ir nepamiršk tikslios šio žodžio reikšmės: Narcizas nėra išdidus tipas. Išdidus niekina kitus. Juos nuvertina. O Narcizas juos pervertina, nes kiekvieno žmogaus akyse mato savo atvaizdą ir nori jį pagražinti. Taigi jis maloniai rūpinasi visais savo veidrodžiais. Ir kaip tik tai judviem svarbiausia: jis malonus. Man, žinoma, jis visų pirma yra snobas. Tačiau netgi tarp manęs ir jo kažkas pasikeitė. Sužinojau, kad jis sunkiai serga. Nuo tos akimirkos į jį žiūriu kitaip.

– Serga? Kuo?

– Vėžys. Mane taip nuliūdino ši žinia, kad pats nuštabau. Galbūt tai paskutiniai jo gyvenimo mėnesiai.

Paskui, po pauzės:

– Mane sujaudino, kaip jis apie tai kalbėjo... labai lakoniškai, kone droviai... be jokio parodomojo patoso, be narciziškumo. Ir staiga, tikriausiai pirmą kartą, pajutau tam mulkiui tikrą gailestį... tikrą gailestį...